

Jaarverslag 2023

Bijzondere leerstoel
'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor de psychiatrie'

ingesteld door het

KSGV – kenniscentrum voor
levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid

bij de

leerstoelgroep Humanistisch geestelijke verzorging studies voor een plurale samenleving
van de Universiteit voor Humanistiek

VOORAF

Het KSGV– *kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid* is een studievereniging die zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en instandhouden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie. De bijzondere leerstoel 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychiatrie' is sinds 1 oktober 2012 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Arjan W. Braam. De bijzondere leerstoel is ondergebracht bij de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht (UvH) bij de leerstoelgroep Humanistisch geestelijke verzorging studies voor een plurale samenleving. De bijzondere leerstoel neemt een duidelijke plaats in binnen het programma van de leerstoelgroep vanwege de doordenking van spirituele en levensbeschouwelijke vragen en problemen in relatie tot psychische problematiek en de lijn die is uitgezet richting de praktijk van de geestelijke verzorging en het onderzoek daaromtrent. De leerstoel is per 1 oktober 2022 wederom met vijf jaar verlengd.

Arjan Braam werkt als psychiater in de crisisdienst van Utrecht en als opleider psychiatrie bij Altrecht geestelijke gezondheidszorg. De leerstoel voorziet in een wekelijkse inzet van een werkdag per week.

Het curatorium van de leerstoel bestaat uit de leden: mw. prof. dr. G.C. Jacobs (UvH), prof. dr. C.J.W. Leget (UvH) en prof. dr. M.H.F. van Uden (KSGV, voorzitter curatorium).

A. ONDERZOEKSACTIVITEITEN

In het kader van de leerstoel is in 2023 aan diverse onderzoeksprojecten gewerkt:

- kwantitatief empirisch onderzoek over religieuze wanen bij ouderen (hoofdonderzoeker: mw. A. Noort, psychiater) – over het vierde artikel is als eerste ‘output’ een poster gerealiseerd en getoond op het World Congress of Psychiatrie in Wenen (WPA) in oktober 2023.
- de conceptuele veldverkenning ten aanzien van thema’s in de geestelijke verzorging in de GGZ, zoals over existentiële vragen en over de wisselwerking tussen geestelijk verzorger en medewerker ervaringsdeskundigheid wordt voortgezet met onderzoek door masterthesis studenten aan de UvH – een vierde masterscriptie op dit gebied kwam gereed in de zomer van 2023, en hierover is eveneens een poster gerealiseerd (t.b.v. WPA Wenen) als eerste stap naar verdere uitwerking.
- adviseur en co-auteur bij kwantitatief empirisch onderzoek bij Eleos, gereformeerde GGZ, met als onderzoeksonderwerp ‘Religie en suicidaliteit’ (dhr. drs. B. van den Brink, psychiater, en dhr. M. Jongkind, MSc, klinisch psycholoog en mw. prof. dr. J. Schaap – Jonker, rector Kennisinstituut Christelijke GGZ).

Naast onderzoek in het kader van de leeropdracht werden de volgende onderzoeksactiviteiten ontplooid:

- praktijk-evaluerend onderzoek bij de crisisdienst Utrecht;
- begeleiding van wetenschappelijk onderzoek van arts-assistenten en verpleegkundig specialisten in opleiding van Altrecht GGZ, en in 2023 ook bij **GGZ Pro Persona**.

B. PROMOTIEBEGELEIDING

In de verslagperiode werden de volgende promotieonderzoeken begeleid:

- mw. drs. A. Steen, psychiater: ‘Zingeving bij persoonlijkheidsstoornissen – zin zoeken, fragmenten of narratief’ (Graduate School van de UvH, aanvang 1 januari 2014), met als tweede promotor prof. dr. G. Glas (VU) en als copromotores mw. dr. C. Schuhmann (UvH) en dr. H. Berghuis (Propersona);
- dhr. drs. B. van de Brink (Eleos, VUMC): ‘Experience sampling of depression, religion and suicidality’, met als beoogde eerste promotor mw. prof. dr. H. Schaap - Jonker (Vrije Universiteit) - start 2019;
- mw. C. van Outshoven – Stigter, MSc (Graduate School van de UvH, aanvang 1 juni 2020): ‘Humane access to emergency mental health care; Towards developing adequate triage and access to emergency mental healthcare in referrals by police’, met als beoogde copromotores dr. A. Niemeijer (UvH) en dr. R. van Zelm (Hogeschool Utrecht);
- Dhr. M. van Veen (Hogeschool Utrecht, UvH): ‘Facing difficult patients. Towards a more structured interpersonal relationship in community mental health nursing’, met als copromotor dr. B. Koekkoek, Hogeschool Arnhem / Nijmegen; promotie op 13 februari 2023;
- Mw. C. Kolner (RIVM, UvH): ‘Preventie in het sociaal domein: op naar een ander discours’, met als tweede promotor prof. dr. em. H. Kunneman (UvH) en copromotor prof. dr. R. Goddens (Hogeschool Inholland);
- Mw. A.B.M. Hallo – van Bekkum (Dimence GGZ): ‘Meaning in life in recovery care for patients with a severe mental disorder; chaplaincy perspectives’, met als beoogde copromotores dr. D.W. Strijbos (Dimence GGZ en Radboud Universiteit Nijmegen) en mw. dr. C. Schuhmann (UvH);
- Dhr. T. Huijs (owner Huijs Consult): ‘Spirituality, well-being and psychological distress as domains of depression and burn-out in a secular country, an explorative research program’;
- Mw. M. Tip (Humanistic counsellor, Florence nursing home, Den Haag), met dr. W. van der Vaart: ‘Gerotranscendence as a life perspective among oldest old nursing home residents’.

C. ONDERWIJSACTIVITEITEN

Sedert de aanvang van de leeropdracht werden de volgende onderwijsactiviteiten verzorgd:

- gastdocent over het onderwerp 'Psychopathology' binnen het bachelor curriculum van de UvH (twee ochtenden per studiejaar; internationaal);
- gastdocent in serie Martien Schreurs over module over uitsluiting en humanisering (één ochtend per studiejaar);
- deelname aan Moreel Beraad (één ochtend en één werkgroepmiddag 's middags per studiejaar): Begeleiding bij morele vragen en morele competenties (A. Kuin & A. de Ceunick)
- begeleiding van Master-thesis studenten over onderwerpen zoals levensbeschouwing en psychiatrisch herstel als eerste begeleider (taakstelling varieert, 2/j).

Afgerond:

- Sieteke van den Briel (gestart oktober 2021, gereed 20-02-2023); 'Zingeving in meer dan alleen woorden. De benadering van zingeving in beeldende therapie binnen herstelondersteunend werken in de GGZ';
- Merle Tip (gestart november 2022; gereed 06-07-2023); 'Eindig, dat kun je je niet voorstellen en misschien is dat de charme ervan. Relativering, humor als coping en 'loslaten' in narratieven van ouderen in het verpleeghuis in het licht van gerotranscendentie';
- Marije van Hest (gestart februari 2023; gereed 07-07-2023); 'Zie mij, hoor mij aan' – een kwalitatief onderzoek naar de kleine verhalenbenaderingen van geestelijk verzorgers en ervaringsdeskundigen'.

Lopend:

Freya de Klerk (gestart september 2023); 'Zingevend potentieel psychotische

ervaring'

begeleiding Masterscripties als *meelezer*:

Afgerond:

- Mieke Wagenaar (gestart oktober 2022, gereed 31-08-2023); 'Een geleefde ervaring van eenzaamheid bij mensen met een licht verstandelijke beperking en bijkomende complexe problematiek'.

Lopend:

- Jilke Veldman (gestart maart 2023, inmiddels gereed 07-02-2024); 'Geestelijke verzorging op (internationale) luchthavens: een kwalitatief onderzoek naar presentiewerk';
- Fieke Bakker (gestart oktober 2023); 'Believable visions of the good" orienting towards meaning in life, an narrative analysis of first, second and third generation Holocaust survivors'.

D. PUBLICATIES (2023)

- Veen, M. van., Koekkoek, B., Kloos, M., & Braam, A.W. (2023). Suicidal behaviour and difficulty of the patient, as perceived by Community Mental Health nurses. *Journal of Psychiatric Practice* 29 (2), 113–121. doi: : 10.1097/PRA.0000000000000697.
- Steen, A., Braam, A.W., Berghuis, H., & Glas, G. (2023). Meaning in life in personality disorder: An empirical approach considering self-direction, self-transcendence and spiritual/religious worldviews. *Journal of Spirituality in Mental Health*, Doi: 10.1080/19349637.2023.2199172.
- Brink, B., van den, Jongkind, M., Rippe, R. C. A., van der Velde, N., Braam, A. W., & Schaap-Jonker, H. (2023). Dimensions of religion associated with suicide attempt and ideation: a 15-month prospective study in a Dutch psychiatric population. *Religions*, 14(4), 442. Doi: 10.3390/rel14040442.

- Stigter-Outshoven, C.R.M., Glind, G. van de, Wieberdink, L.J., Zelm, R. van, & Braam, A.W. (2023) Competencies emergency and mental health nurses need in triage in acute mental healthcare, a narrative review. *Journal of Emergency Nursing* 50 (1), 55-71. Doi: 10.1016/j.jen.2023.08.005.
- Trapman, E.S., & Braam, A.W. (2023). The existential dimension of the experience of seclusion: a qualitative study among former psychiatric inpatients. *BMC Psychiatry* 23, Article number: 715. Doi: 10.1186/s12888-023-05208-7
- Brink, B., van den, Jongkind, M., Wijzenbroek, W., Duif, M., Braam, A. W., Delespaul, P., & Schaap-Jonker, H. (2023). The Experience Sampling Method: A new way of assessing variability of the emotional dimensions of religiosity and spirituality in a Dutch psychiatric population. *Journal of Religion and Health*, 62(5), 3687–3701. <https://doi.org/10.1007/s10943-023-01857-w>
- Dijk, H., van, Jongkind, M., & Braam, A.W. (2023). Zingeving en suïcidaliteit volgens crisisdiensthulpverleners: een kwalitatief onderzoek. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 64 (7), 431-438. <https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/media/6/65-2023-8-artikel-dijk.pdf>
- Braam, A.W. (2023). Epidemie en psychiatrie in vogelvlucht. In: W. Krikilion & A. Braam, *Veerkracht in tijden van collectieve crisis*. Tilburg, KSGV, pp. 21-38.
- Braam, A. (2023). Als de storm losbarst. In: themanummer 'Storm'. *Open Deur* 89 (2), 2-3.
- Akwa GGZ (2023). *Zorgstandaard Zingeving in de psychische hulpverlening* (voorzitter werkgroep: Arjan Braam). <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/zingeving-in-de-psychische-hulpverlening/introductie>

E. VOORDRACHTEN, LEZINGEN, CONGRESDEELNAME, ADVISERING, E.D.

- Lemion, Curriculum Spoedeisende Psychische zorg; Meet the Expert (i.s.m. prof. W. Staal, psychiater): Autisme Spectrum Stoornissen en crisis, 07-02-2023;

- Avondreferaat Pro Persona GGZ, opleiding psychiatrie, Wolfheze - Elmo en God: van onderzoek over godsbeelden en depressie naar zorg voor zingeving, 11-04-2023;
- Webinar Akwaggz over de Generieke Module Zingeving. 15-06-2023 (ruim 500 deelnemers; online nog na te bekijken <https://vimeo.com/837514508>);
- Referaat UMCU Utrecht, afdeling psychiatrie. 19-06-2023. 'Vakgroepvoorzitters van de Vakgroep Psychiatrie van de universiteit Utrecht' – ter gelegenheid van het aanbieden van het portret van Prof. dr. M. Kuilman.
- Lemion, Jaarsymposium 'De veerkracht van ouderen'; Bunnik: Levensbeschouwing en religieuze vragen. Bunnik, 22-06-2023;
- Studiebijeenkomst KSGV, Akwa GGZ Generieke module 'Zingeving in de psychische hulpverlening'; een nieuwe 'Flower Power' in de ggz?' Inleiding en dagvoorzitter i.s.m. H. Schaap-Jonker, Utrecht, 07-09-2023;
- Avondreferaat Altrecht GGZ, Over de Generieke Module: 'Zingeving in de psychische hulpverlening'. Zeist, 19-09-2023;
- 23rd WPA World Congress of Psychiatry, Wenen, Oostenrijk. Twee posters:
 - Religion and course of late life psychotic depression: a study in the Dutch 'Bible belt'. Arjan W. Braam & Annemarie Noort;
 - Peer support workers and spiritual counselors supporting mental health service users in care-needs on meaning in life. A.W. Braam, S. Admiraal, S. de Jong, M. van Hest, S. de Waard & G.C. Jacobs;
- Boom Psychologie en Psychiatrie. Masterclass Zingeving in de GGZ-praktijk – verdieping, verbinding, herstel. Eerste sessie: Levensbeschouwing en zingeving in kaart gebracht – wetenschap en richting. Doorn, 02-11-2023;
- Royal College of Psychiatry, Webinar SPSIG (Spirituality and Psychiatry Special Interest Group); presentaties i.s.m. Eva Ouwehand, geestelijk verzorger Altrecht:
 - Religious delusions in older adults suffering from psychosis - A. Braam & A. Noort;
 - Care needs as pertaining to meaning and purpose in life for patients with severe mental illness – A. Braam, M. van Vliet & W. Swildens;

- Plenary discussion on R/S, psychosis and recovery – i.s.m. Eva Ouwehand.

F. ADVISERING / COMMISSIES:

- Lid redactieraad / editorial board 'Psyche & Geloof' en 'Religions';
- Reviewer voor diverse internationale psychiatrische en gerontologische tijdschriften
Consulting Editor van de "International Series in Mental Health and Religion";
- Voorzitter KSGV (vanaf 19-11-2021);
- Deelnemer en mede-initiator in Federatie Zingeving en Geestelijke Gezondheid FZGG /
Federation of Meaning in Mental Health;
- Lid van de European Network en Scientific Board van de European Conference on
Religion, Spirituality and Health (RSH), voorbereiding van de Conferentie in mei 2024 in
Salzburg, Oostenrijk;
- Oppositie (en lid van de leescommissie): Tine Schellekens (KU Leuven) op het
proefschrift 'Where Heaven meets Earth: Unravelling the Experience of Grace', 11-05-
2023;
- Akwa GGZ (kwaliteitsorgaan t.b.v. zorgstandaarden en generieke modules voor de GGZ):
werkgroep generieke module Zingeving, spiritualiteit en psychische hulpverlening,
voorzitter. Autorisatiedatum 15-05-2023;
- Begeleiding eindreferaat (op het onderwerp levensbeschouwing / zingeving) voor aios
psychiatrie:
 - Bram Teunissen (GGZ Pro Persona, start november 2022; referaat op 04-04-2024):
'Het in de praktijk brengen van zingeving door behandelaren in de GGZ' (i.s.m.
Dominique van de Loo, psychiater);
 - Fatma Ozin (GGZ Pro Persona, start November 2022): 'Ruimte voor stilte voor
mederwerkers in de GGZ';

- Onderzoeksbegeleiding Verpleegkundige-in-opleiding-tot-verpleegkundig-specialist (VIOS) Masteronderzoek Martine van Vliet (start januari 2021, gereed 04-10-2023): 'Zorgbehoefte aan zingeving bij mensen met psychotische klachten' (betreft gegevens van Routine Outcome Monitoring, i.s.m. dr. Wilma Swildens; zie ook Webinar SPSIG);
- Proefcollege 'Zingeving en GGZ' ten behoeve van voorlichting door ma Humanistiek, UvH, Utrecht, 26-10-2023;
- Adviseur Expertisenetwerk Zingeving Altrecht (voorheen: dienst geestelijke verzorging), t.a.v. beleid en onderzoeksprojecten.

Nevenfuncties bijzonder hoogleraar per 31 december 2023

Organisatie	Functie
Altrecht Geestelijke Gezondheidszorg	Psychiater Crisisdienst Utrecht en Psychiatrisch Consultatieve Dienst Diakonessenhuis 0.38fte + diensten buiten kantoor tijd
Altrecht Geestelijke Gezondheidszorg	Opleider Psychiatrie 0.66FTE; 0.2FTE zijn hiervan gereserveerd voor leerstoel werkzaamheden met instemming van Altrecht, en met secretariële ondersteuning van de opleiding psychiatrie van Altrecht
Altrecht Geestelijke Gezondheidszorg	Commissie Wetenschappelijk Onderzoek (plv. voorzitter)
Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie i.s.m. Registratiecommissie Medisch Specialisten	Lid Plenaire Visitatiecommissie Psychiatrie (voorzitter en visiteur opleidingsvisitaties psychiatrie), lid RGS 'Kleine Commissie Plenaire Commissie Instellingsvisitaties')

G. MEDIA

- Interview door Adeline Riesselmann in Martinus+, het parochieblad van de St. Martinusparochie in Utrecht: 2023 (januari-februari), pagina 5-6, 'God, Geloof en Geestelijke gezondheid';
- 3^e prijs 'Opleidingsprijs voor beste opleider van Nederland 2023' toegekend door 'De Jonge Specialist', Federatie Medisch Specialisten.